

BIBΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

Allan Young, Ivan Teodorovic, Peter Koveos (επιμ.):
Economies in Transition: Conception, Status and Prospects, New Jersey: **World Scientific**, 2002, σσ. 423, ISBN 981-02-4873-3.

Η εν λόγω συλλογή άρθρων από άνω των 20 ερευνητών από διάφορες χώρες του κόσμου για την σημερινή κατάσταση των υπό μετάβαση οικονομιών στην ελεύθερη αγορά, στοχεύει να ρίξει άπλετο φως σε συγκεκριμένες διαστάσεις αυτής της διαδικασίας. Οι μελέτες που το αποτελούν κυρίως εξετάζουν τις οικονομικές και άλλες δυνάμεις που διεδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην επιτυχία ή αποτυχία διαφόρων οικονομιών να μετατρέψουν το οικονομικό τους σύστημα υιοθετώντας αρχές και θεσμούς της ελεύθερης αγοράς.

Το βιβλίο αποτελείται από τέσσερα μέρη. Το πρώτο μέρος εξετάζει την έννοια και την ουσία της μετάβασης των οικονομιών και αποτελείται από πέντε μελέτες. Το δεύτερο, που αφορά σημαντικά στοιχεία της εξελικτικής διαδικασίας ορισμένων οικονομιών προς την ελεύθερη αγορά, αποτελείται από επτά άρθρα. Το τρίτο όπου διερευνώνται οι χρηματοοικονομικές συνέπειες της πορείας προς την ελεύθερη αγορά αποτελείται από τρία άρθρα. Στο τέταρτο, που αποτελείται από έξι μελέτες, διερευνώνται εμπειρικά διάφορα χαρακτηριστικά κάποιων υπό μετάβαση οικονομιών όπως της Κίνας, της Κροατίας, της Πολωνίας, της Τσεχίας και της Σλοβενίας.

Ας δούμε λεπτομερέστερα το περιεχόμενο και τους στόχους των μελετών που αποτελούν αυτή την πολύ ενδιαφέρουσα συλλογή άρθρων.

Στο πρώτο άρθρο του Allan Young αναλύονται τα θεμελιώδη στοιχεία του οικονομικού συστήματος που πρέπει να μεταλλαχθούν ώστε να οδεύσει μια πρώην κομμουνιστική χώρα στην ελεύθερη αγορά. Το δεύτερο κεφάλαιο που έχει γράψει ο Ivan Theodorovic εξετάζει από ιστορικής πλευράς ορισμένες μεταβλητές της διαδικασίας μετάβασης και διερευνά τα προβλήματα που ανακύπτουν. Στο τρίτο κεφάλαιο ο Branko Horvat διερευνά δύο διαφορετικές πορείες μετάβασης των πρώην σοσιαλιστικών οικονομιών αυτήν του Γιουγκοσλαβικού μοντέλου που στηρίχθηκε στην διαχείριση των επιχειρήσεων από

τους εργαζομένους και αυτήν των άλλων οικονομιών που στηρίχθηκαν στην μη ρυθμιζόμενη ιδιωτικοποίηση των επιχειρήσεων. Στο επόμενο κεφάλαιο ο Dragomir Vojnic εξετάζει τις συνέπειες τριών ειδών πλουραλισμού στις υπό μετάβαση οικονομίες: στην ιδιοκτησία, στην αγορά και στο πολιτικό σύστημα (δηλ. την δημοκρατία). Στο πέμπτο κεφάλαιο που έχουν συγγράψει ο υπογράφων και ο Allan Young διερευνώνται ορισμένες πτυχές της διαδικασίας μετάβασης σε άλλο οικονομικό σύστημα που είχε ανιχνεύσει πριν από εκατό περίπου χρόνια ο T. Veblen και συγκρίνονται με αντίστοιχες που λαμβάνουν χώραν την σύγχρονη εποχή.

Στο έκτο άρθρο με το οποίο αρχίζει το δεύτερο μέρος και που έχει γράψει ο Zlatan Reic, εξετάζεται ο ρόλος των επιχειρηματικών περιοχών ως ουσιαστικός ελκτικός μηχανισμός προς την οικονομία της αγοράς. Το επόμενο άρθρο των Nora Misiolek, David Wilemon συνεχίζει την εξέταση της επιχειρηματικότητας (με την μορφή στρατηγικών συμμαχιών) ως φορέα της μετάβασης και απαριθμεί τα διάφορα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα μιάς τέτοιας πορείας. Στο όγδοο άρθρο των Peter Koveos, Dipinder Rhandawa εξετάζονται οι συνέπειες στο χρηματοπιστωτικό σύστημα από την διαδικασία της μετάβασης και σκιαγραφούνται οι χαμένοι και οι κερδισμένοι από την χρηματοπιστωτική μεταβολή. Στο ένατο κεφάλαιο της Amina Ahec-Sonze εξετάζονται οι διάφορες οικονομικές δυνάμεις που ωθούν την ανάπτυξη των υπό μετάβαση οικονομιών. Στο επόμενο κεφάλαιο των Koveos, Young αναλύεται ο ρόλος των δυναμικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην συνοχή και ανάπτυξη των υπό μετάβαση οικονομιών. Στα επόμενα δύο κεφάλαια που έχουν συγγραφεί από τους John Broussard, Koveos, Young διερευνώνται με ποιους τρόπους η χρηματοοικονομική πολιτική των υπό μετάβαση οικονομιών επηρεάζει την εν λόγω διαδικασία. Επίσης, εξετάζονται σε ποιά έκταση η οικονομική ανάπτυξη αυτών των οικονομιών επηρεάζεται από την οικονομική ελευθερία που επικρατεί σε αυτές.

Το 13ο κεφάλαιο με το οποίο αρχίζει το τρίτο μέρος και έχουν γράψει οι Geoffrey Booth, Allan Young εξετάζει τα βασικά στοιχεία του λογιστικού συστήματος που θα πρέπει να ισχύει στις υπό μετάβαση οικονομίες ώστε να βοηθηθούν να επιτύχουν τον στόχο τους. Στο επόμενο κεφάλαιο των Koveos, Young περιγράφεται η χρηματοπιστωτική υποδομή που απαιτείται ώστε να ενισχυθεί με τα απαραίτητα κεφάλαια η πορεία προς την ελεύθερη οικονομία. Στο 15ο κεφάλαιο αναλύεται από τους Lawrence Goldberg, Lawrence White ο ρόλος των τραπεζών ως χρηματοδοτικών οργανισμών στην διαδικασία μετάβασης.

Στο 16ο άρθρο με το οποίον αρχίζει το τέταρτο μέρος του βιβλίου και έχει γραφεί από την Eleanor Xu εξετάζεται ρόλος των εταιρειών παροχής κεφαλαίου στην χρηματοδότηση των επιχειρήσεων στην Κίνα. Στο επόμενο άρθρο των Koneos, Linghui Tang εξετάζονται λεπτομερώς οι μεταβολές που έχουν ήδη λάβει χώραν στο οικονομικό και χρηματοπιστωτικό σύστημα της Κίνας. Στο 18ο κεφάλαιο οι Mustafa Nusinovic, Ivan Teodorovic διερευνούν την πορεία των ιδιωτικοποιήσεων στην Κροατία. Στο 19ο κεφάλαιο το ίδιο θέμα εξετάζουν οι Dusan Mramor, Elton McGoun για την Σλοβενία. Για την ίδια οικονομία οι Ivan Ribnikar, Elton McGoun διερευνούν την εξέλιξη του χρηματοπιστωτικού της συστήματος και τις συνέπειές του στην χρηματοδότηση των νέων ιδιωτικών επιχειρήσεων. Το κεφάλαιο με το οποίο κλείνει η εν λόγω συλλογή άρθρων έχει γραφεί από την Milica Uvalic και αφορά τον ρόλο που διεδραμάτισε η ιδιωτικοποίηση των επενδυθέντων κεφαλαίων σε τρεις πρώην σοσιαλιστικές χώρες την Τσεχία, την Πολωνία και την Σλοβενία.

Η ανά χειράς πολύ σημαντική συλλογή άρθρων συμβάλλει όχι μόνο στην θεωρητική διερεύνηση του φαινομένου της μετάβασης των οικονομιών από το ένα οικονομικό σύστημα στο άλλο, αλλά και στην επισήμανση και διαλεύκανση πολλών εμπειρικών καταστάσεων και προβλημάτων που συνοδεύουν αυτή την διαδικασία μετάβασης. Θεωρούμε ότι η εν λόγω συλλογή άρθρων θα πρέπει να αποτελέσει βάση αναφοράς και επισημάνσεων από συναδέλφους που ασχολούνται με τις υπό μετάβαση οικονομίες όπως και από σπουδαστές των οικονομικών και άλλους σχετικά ενδιαφερομένους (π.χ. πολιτικούς, τραπεζίτες, κ.ά.).

*Αναστάσιος Δ. Καραγιάννης
Πανεπιστήμιο Πειραιώς
Τμήμα Οικονομικής Επιστήμης*

Κωνσταντίνος Ζ. Μέκος: Η Εταιρική Διακυβέρνηση: Όψεις του προβλήματος και πιθανές απαντήσεις, Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος Αντ. Σταμούλη, 2003, σσ. 155, ISBN 960-8353-06-8.

Η βιβλιοκριτική δεν γίνεται μόνο με γνώμονα το θέμα και την επάρκεια διερεύνησής του αλλά και την επιστημονική βαθμίδα του συγγραφέα. Γι' αυτό τον λόγο στην παρούσα βιβλιοκριτική θα λάβουμε υπόψη ότι ο Μέκος είναι ένας νεαρός βλαστός της επιστήμης της Διοίκησης Επιχειρήσεων που είχε την ευχέρεια και το θάρρος να δημοσιοποιήσει τα αποτελέσματα της μεταπτυχιακής του εργασίας.

Το εν λόγω βιβλίο είναι η εργασία του συγγραφέα για την λήψη του διπλώματος Μάστερ στην Διοίκηση Επιχειρήσεων και σκοπό έχει να εξετάσει τα διάφορα προβλήματα (οικονομικής, οργανωτικής και νομικής υφής) που ανακύπτουν από τον διαχωρισμό ιδιοκτησίας και ελέγχου στις μετοχικές επιχειρήσεις. Αποτελείται από τέσσερα μέρη όπου το πρώτο και το τελευταίο αντιστοιχούν, στην ουσία, στην εισαγωγή και τα συμπεράσματα. Επίσης, περιλαμβάνει στα Αγγλικά (σε 4 σελίδες) τα βασικά συμπεράσματα της σχετικής διερεύνησης.

Στο πρώτο μέρος του βιβλίου παρουσιάζεται η θεμελιώδης διάσπαση στην μετοχική (εταιρική) επιχείρηση μεταξύ ιδιοκτησίας και διοίκησης όπως και οι συνέπειες της κυρίως στους ιδιοκτήτες (μετόχους). Στις πρώτες σελίδες της εισαγωγής (σσ. 17-9) εξετάζεται η οικονομική σημασία της επιχείρησης και της εταιρείας. Βασικό μόνον- και αυτό είναι μια σημαντική αδυναμία όλης της εργασίας του Μέκου- σε επιλεκτική και μη επαρκή βιβλιογραφία του θέματος που θα μπορούσε να είχε χρησιμοποιήσει προσφεύγοντας σε διάφορες πηγές αρθρογραφίας (π.χ. Business Abstracts, EconLit, κ.ά.), περιγράφει συνοπτικά την θεωρία για την επιχείρηση των Alchian - Demsetz. Επιπλέον, αναφέρει διάφορους ορισμούς της επιχείρησης χωρίς όμως να παρουσιάζει τον θεμελιώδη και γενικά αποδεκτό ορισμό του R. Coase (βλ. το πρωτοποριακό του άρθρο: "The Nature of the Firm" (Economica, 1937) ως διαδικασία μείωσης του κόστους συνδιαλλαγών. Θα ήταν πολύ χρήσιμο εδώ ο συγγραφέας να είχε συμβουλευθεί εργασίες όπως του Σ. Ιωαννίδη: Σύγχρονες Θεωρίες για την Φύση της Επιχείρησης (εκδ. Παπαζήσης, 1995), ή έστω και βασικά μικροοικονομικά εγχειρίδια για να έχει πληρέστερη εικόνα των πρωτοπόρων και όχι των μιμητών ιδεών και θεωριών για την φύση και λειτουργίες της επιχείρησης.

Στο επόμενο κεφάλαιο (σσ. 21-30), αναλύει την αντιπροσώπευση στις μετοχικές επιχειρήσεις και ορθά επισημαίνει το πρόβλημα της ασύμμετρης πληροφόρησης που συνοδεύει τους διευθυντές και τους μετόχους. Απουσιάζει όμως οποιαδήποτε αναφορά στον πρωτοπόρο ερευνητή του θέματος της ασύμμετρης πληροφόρησης και των οικονομικών της επιπτώσεων (σε μικροοικονομικό και μακροοικονομικό επίπεδο) που δεν είναι άλλος από τον βραβευμένο γι' αυτό τον λόγο με βραβείο Νομπέλ (το 2001) Joseph Stiglitz. Στο κεφάλαιο αυτό, ο συγγραφέας παρουσιάζει σημαντικά οικονομικά θέματα και επιπτώσεις φαινομένων όπως του "τσαμπατζή", χωρίς όμως να περιγράψει τις συνέπειες τους στην μείωση της προσπάθειας εργασίας ή των φορολογικών εσόδων κ.λπ., που εμμέσως επιδρούν στην αποτελεσματικότητα και την κερδοφορία των μετοχικών επιχειρήσεων.

Στο δεύτερο μέρος που αποτελεί και το πρώτο κύριο τμήμα του βιβλίου, ο Μέκος, εξετάζει κρίσιμες μεταβλητές στην διοίκηση και τον έλεγχο αυτών των επιχειρήσεων, όπως είναι τα συμβόλαια των μάνατζερ, η διασπορά των μετοχών, κ.ά. Η ανάλυση των κινήτρων και της οικονομικής συμπεριφοράς των μάνατζερ απασχολεί τον συγγραφέα (σσ. 33-5) για να δείξει ότι υπάρχει διαφορά μεγιστοποιητικών (ή ελαχιστοποιητικών) συνεπειών και αποτελεσμάτων εάν η συνάρτηση κινήτρων των μάνατζερ διαφέρει από αυτή των επιχειρηματιών. Στην συνέχεια (σσ. 36-7), ο αναγνώστης πληροφορείται για τις διάφορες μεθόδους αμοιβής των μάνατζερ με στόχο την βελτίωση της επιχειρηματικής τους συμπεριφοράς και την μείωση της σπατάλης των πόρων. Στην συνοπτική του όμως αυτή παρουσίαση, ο συγγραφέας παραβλέπει τελείως - και αυτό δεν προσδίδει επιστημονική συνέπεια στην μελέτη του - τις πρωτοποριακές αναλύσεις για το εν λόγω θέμα των R. Cyert, J. March: *A Behavioral Theory of the Firm* (Prentice-Hall, 1963), O. Williamson: *The Economics of Discretionary Behavior: Managerial Objectives in a Theory of the Firm* (Prentice-Hall, 1964), κ.ά. Επίσης, παραμελεί την ογκώδη βιβλιογραφία που αναλύει αυτό που στην ουσία θέλει να αναπτύξει ο συγγραφέας, δηλαδή την λεγομένη "ενδοεπιχειρηματικότητα" (intrapreneurship) που πηγάζει από την συνάρτηση κινήτρων των μάνατζερ και των άλλων εργαζομένων στις μετοχικές επιχειρήσεις. Και βέβαια δεν έχει βάση η δικαιολόγηση τέτοιων παραλείψεων με το επιχείρημα ότι ο συγγραφέας εξετάζει το θέμα από την σκοπιά της Διοίκησης Επιχειρήσεων, γιατί η σχετική βιβλιογραφία είναι βασική και γι' αυτόν τον κλάδο των Κοινωνικών Επιστημών όπως είναι για την Οικονομική.

Στα δύο επόμενα τμήματα (σσ. 39-49), ο Μέκος παρουσιάζει με αρκετά αποσαφηνιστικό τρόπο και αιτιατή αλληλουχία τους κινδύνους που αναλαμβάνουν οι μέτοχοι όταν δεν έχουν άμεση και πλήρη εποπτεία της επιχείρησης. Για να δείξει ότι μπορεί να υπάρξουν ατέλειες στα διάφορα συστήματα ελέγχου των μάνατζερ χρησιμοποιεί το παράδειγμα των Ρωσικών επιχειρήσεων (π.χ. βλ. σσ. 28, 30, 44). Ένα ατυχές όμως παράδειγμα αφού είναι γνωστόν ότι η σοκ θεραπεία μετάβασης στην ελεύθερη αγορά που χρησιμοποιήθηκε στην οικονομία αυτή, δεν οδήγησε στην εγκαθίδρυση νομικών και θεσμικών οργάνων ελέγχου της αγοράς, όπως έγινε στις Δυτικές οικονομίες με το βαθμιαίο πέρασμα του χρόνου. Στην συνέχεια, παρουσιάζει και με εμπειρικά στοιχεία το εξαιρετικά ενδιαφέρον θέμα του εύρους διασποράς των μετοχών και της σημασίας της στον έλεγχο και την αποτελεσματικότητα των μάνατζερ.

Η σημασία του εξωτερικού δανεισμού στις μετοχικές επιχειρήσεις σε αντιδιαστολή με την νομική προστασία αποπληρωμής των μετόχων είναι το θέμα που πραγματεύεται ο συγγραφέας στο επόμενο τμήμα. Τα διάφορα συστήματα παροχής κεφαλαίων στις μετοχικές επιχειρήσεις όπως εμφανίζονται στις Δυτικές οικονομίες (ειδικότερα το Αγγλοσαξονικό σύστημα και της Κεντρικής Ευρώπης και Ιαπωνίας) παρουσιάζονται και με την χρήση πινάκων στις επόμενες σελίδες. Δεν εξηγείται όμως ποιά είναι τα οικονομικά αποτελέσματα αυτών των διαφορετικών μορφών χρηματοδοτικού ελέγχου με την δυνατότητα των εν λόγω επιχειρήσεων να λειτουργούν υπό σφιχτό ή χαλαρό προϋπολογισμό, για να θυμηθούμε την σημαντική θεωρία του Janos Kornai.

Στα επόμενα δύο τμήματα (σσ. 63-73), ο Μέκος παρουσιάζει τον ρόλο και την ελεγκτική σημασία των διορισμένων μη — εκτελεστικών μελών του διοικητικού συμβουλίου μιάς μετοχικής επιχείρησης. Επίσης εξετάζει τον τρόπο εκλογής και λειτουργίας των μελών αυτών σε διάφορες οικονομίες όπως της Μ. Βρετανίας και των Η.Π.Α. Στην συνέχεια (σσ. 79-83), παρουσιάζει τα βασικά σημεία της Ελληνικής Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς (το 1999) για την συγκρότηση της μετοχικής διοικητικής μηχανής.

Στις επόμενες σελίδες (σσ. 87-92), δείχνει ότι η νομική προστασία των μετόχων και πιστωτών (δηλ. των εξωτερικών επενδυτών) μιάς εταιρικής επιχείρησης είναι πρώτιστης σημασίας για την αύξηση της ζήτησης μετοχικών τοποθετήσεων των μικρο-αποταμιευτών. Εξετάζοντας τις δύο νομικές παραδόσεις την ρωμαϊκή και την αγγλοσαξονική, και βασιζόμενος σε εμπειρικές εργασίες, διευκρινίζει (ιδίως σσ. 98-100), ότι υπάρχει διαφορετική πολιτική μερισμάτων και συμμετοχή τους στην ανάπτυξη των μετοχικών επιχειρήσεων και στην διαμόρφωση του συνολικού προϊόντος μιάς οικονομίας.

Στη συνέχεια, παρουσιάζει τα συμπεράσματα εργασιών του La Porta και των συνεργατών του για τα διάφορα μέτρα συμμετοχής των μετοχικών κεφαλαίων στην χρηματοδότηση και την ανάπτυξη των σχετικών επιχειρήσεων, και επισημαίνει (σ. 105) ότι διάφορες οικονομικές κρίσεις μπορεί να αποδοθούν και στα υπάρχοντα νομικά καθεστώτα προστασίας των μικρο-επενδυτών. Αυτή η επισήμανση που στηρίζεται μόνο σε μια εμπειρική μελέτη μπορεί να έχει σημασία κάτω από την αρχή του *ceteris paribus*, γιατί εάν συμπεριληφθούν διαταρακτικές μεταβλητές όπως η τεχνολογία, η μεταβολή της τιμής του συναλλάγματος, η διεύρυνση των δημοσίων ελλειμμάτων, κ.λπ., τα συμπεράσματα για την αιτία (ή αιτίες) των οικονομικών κρίσεων μπορεί δραστικά να αλλάξουν.

Στο επόμενο τμήμα, ο συγγραφέας εξηγεί γιατί η νομική προστασία των μικρο-μετόχων που πηγάζει από το Αγγλοσαξονικό δίκαιο είναι πιο σημαντική για τις σχετικές επενδύσεις από ότι αυτή που προκύπτει από το Ρωμαϊκό δίκαιο. Επιπλέον, σκιαγραφεί συνοπτικά πώς αυτά τα δύο δίκαια αναπτύχθηκαν από τον 17ο αιώνα σε χώρες όπως η Μ. Βρετανία και η Γαλλία. Σχετικά με το εν λόγω θέμα, δηλαδή της ουσιώδους νομικής προστασίας των εξωτερικών επενδυτών, παραθέτει σχετικά συμπεράσματα και προτάσεις ερευνητών (σσ. 116-120).

Εκτός όμως από την εξασφάλιση των μετοχικών δικαιωμάτων και απαιτήσεων και του ελέγχου των μανάτζερ, η αύξηση της ζήτησης μετοχών εξαρτάται και από την μερισματική στρατηγική των σχετικών επιχειρήσεων. Αυτή η πλευρά του θέματος εξετάζεται σε σχετικό τμήμα (σσ. 123-7) και σχετίζεται με το νομικό σύστημα που επικρατεί στις διάφορες χώρες.

Στο τέλος του βιβλίου γίνεται μια σύνοψη της βιβλιογραφίας για διάφορες πλευρές της εταιρικής διακυβέρνησης - θα έπρεπε όπως συνηθίζεται αυτό το τμήμα να βρίσκεται μετά τα συμπεράσματα - και συγκεντρώνονται τα συμπεράσματα της μελέτης. Μερικά από αυτά είναι κοινότυπα, όπως για παράδειγμα (σσ. 135-6) η απληστία των ανθρώπων και η εγωιστική τους συμπεριφορά, ενώ άλλα είναι ενδιαφέροντα, όπως η θέση ότι η αύξηση συμμετοχής των θεσμικών επενδυτών στην αγορά μετοχών θα μεταβάλει την πολιτική και διοίκηση αυτών των επιχειρήσεων (σ. 136).

Η παρουσιαζόμενη μελέτη δίνει βασικό βιβλιογραφικό υλικό για τους ενδιαφερομένους (σπουδαστές, ερευνητές και άλλους), για τα διάφορα οικονομικής και νομικής φύσεως προβλήματα που αντιμετωπίζει η διοίκηση μετοχικών επιχειρήσεων και γι' αυτό τον λόγο είναι αρκετά χρήσιμη. Επειδή όμως η εν λόγω μελέτη είναι κυρίως θεωρητική και στηρίζεται στην εξέταση διαφόρων ερευνών και όχι εμπειρική, θα έπρεπε να έχει πληρέστερη συνέπεια με τις σχετικές επικρατούσες διεθνώς ιδέες, θεωρίες, επιπτώσεις και συμπεράσματα.

*Αναστάσιος Δ. Καραγιάννης
Πανεπιστήμιο Πειραιώς
Τμήμα Οικονομικής Επιστήμης*

Κων. Ν. Κανελλόπουλου, Κων. Γ. Μαυρομαρά και Θεοδ. Μ. Μητράκου: Εκπαίδευση και Αγορά Εργασίας, Μελέτες αρ. 50, ΚΕΠΕ 2003.

Η παρούσα μελέτη έχει ως κύριο θέμα την καταγραφή, αναλυτική τεκμηρίωση και ερμηνεία των σχέσεων της εκπαίδευσης και αγοράς εργασίας την πρόσφατη περίοδο. Κύριες διαστάσεις των σχέσεων αυτών είναι κατά πόσον η εκπαίδευση αυξάνει την πρόσδεση στην αγορά εργασίας, όπως αυτή μετρείται με δείκτες συμμετοχής, απασχόλησης και ανεργίας, καθώς και τις αμοιβές που λαμβάνουν οι εργαζόμενοι. Παραπέρα η διαδικασία μετάβασης από την εκπαίδευση στην αγορά εργασίας περιέχει ενδιαφέρουσες διαστάσεις τόσο για την ανταπόκριση της πρώτης στις απαιτήσεις της δεύτερης όσο και στις επιθυμίες και προσδοκίες των αποφοίτων. Μερικές από τις βασικές διαπιστώσεις της μελέτης είναι οι ακόλουθες.

Το εκπαιδευτικό επίπεδο του πληθυσμού (14 ετών και άνω) εμφανίζει σημαντική άνοδο την δεκαετία του 1990 και για τις ηλικίες 25-29, όπου κατά κανόνα περιλαμβάνονται όσοι έχουν ολοκληρώσει τις σπουδές τους και βρίσκονται στα πρώτα στάδια της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας, ο ένας στους τρεις είναι απόφοιτος μέσης εκπαίδευσης και ο ένας στους πέντε πτυχιούχος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Συγκριτικά με άλλες χώρες φαίνεται ότι ο πληθυσμός της Ελλάδος έχει υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο από χώρες του ευρωπαϊκού νότου, αλλά χαμηλότερο από το μέσο της ΕΕ. Από την άλλη πλευρά το 12,2% των ατόμων ηλικίας 15-19 ετών δεν έχουν ολοκληρώσει, αν και θα έπρεπε, την υποχρεωτική εκπαίδευση (δημοτικό και γυμνάσιο), ενώ για τις ηλικίες 20-24 το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται στο 10,4% με σαφώς χαμηλότερο αυτό των γυναικών, καθώς και των αστικών περιοχών. Έτσι η σχολική διαρροή από την υποχρεωτική εκπαίδευση είναι υπολογίσιμη και υψηλότερη στα αγόρια και στις αγροτικές περιοχές. Οι γυναίκες ξεκινώντας από χαμηλότερη βάση κερδίζουν υψηλότερους ρυθμούς μεγέθυνσης του εκπαιδευτικού τους επιπέδου, ενώ διευρύνουν και την συμμετοχή τους σε επιστημονικούς κλάδους που παλαιότερα υστερούσαν σημαντικά.

Το ποσοστό ανεργίας διαφοροποιείται συστηματικά και αντίστροφα με το επίπεδο εκπαίδευσης, αλλά και εντός του ίδιου επιπέδου εκπαίδευσης εμφανίζονται σημαντικές διαφοροποιήσεις. Παρ' όλο που το γενικό επίπεδο ανεργίας το 1997 ανερχόταν στο 10,7% για συγκεκριμένους πτυχιούχους ΑΕΙ το ποσοστό αυτό είναι αρκετά πιό χαμηλό ώστε να μπορεί να χαρακτηριστεί ως ανεργία "τριβής", ενώ για άλλους πτυχιούχους ΑΕΙ είναι κοντά στο γενικό

ποσοστό. Λαμβάνοντας υπόψη ότι όσο περισσότερο διαρκούν οι σπουδές κάποιων τόσο πιο αργά εισέρχονται στην αγορά εργασίας, προκύπτει ότι για πολλά έτη όλες οι αντίστοιχες ομάδες των νέων αντιμετωπίζουν σοβαρό πρόβλημα ανεργίας, αλλά για συγκεκριμένες ομάδες το πρόβλημα τις ακολουθεί και αργότερα. Ως τέτοιες αναφέρονται οι πτυχιούχοι γεωπονικών και δασολογικών επιστημών, οι πτυχιούχοι σωματικής αγωγής, οι απόφοιτοι γενικού λυκείου αλλά και σε μεγαλύτερη έκταση οι απόφοιτοι τεχνικού λυκείου, καθώς και οι πτυχιούχοι των τεχνικών και επαγγελματικών σχολών.

Την μερίδα του λέοντος από το περισσότερο εκπαιδευμένο προσωπικό συγκεντρώνουν οι ποικίλοι κλάδοι των υπηρεσιών, που παράγουν κατά κανόνα μη εμπορεύσιμα διεθνώς προϊόντα, ενώ κλάδοι που παράγουν διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα, όπως η γεωργία και η βιομηχανία, δεν συγκεντρώνουν ιδιαίτερα εκπαιδευμένο προσωπικό. Αυτή η κατανομή της απασχόλησης κατά κλάδον και εκπαίδευση αντανακλά την διάρθρωση και το επίπεδο ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, αλλά ταυτόχρονα και το αναπτυξιακό έλλειμμα της.

Η ανεργία δεν πλήττει ιδιαίτερα τους πτυχιούχους ιατρικής, ενώ και οι πτυχιούχοι πολυτεχνικών, νομικών και οικονομικών σχολών εμφανίζουν όσο απομακρύνονται από το έτος ολοκλήρωσης των σπουδών τους αισθητά μειούμενα ποσοστά ανεργίας. Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο με τους πτυχιούχους ανθρωπιστικών επιστημών καθώς και με τους πτυχιούχους "σχολών εκπαιδευτικών" όπου η ανεργία τους επιμένει να εμφανίζει υψηλά ποσοστά και τρία έτη μετά την ολοκλήρωση των σπουδών τους.

Από αυτούς που ολοκλήρωσαν τις σπουδές τους την τριετία 1996-98 και απασχολούντο το 1999, υψηλά ποσοστά απασχολουμένων συγκεντρώνονται κυρίως στο εμπόριο (20,8%), στη διαχείριση ακίνητης περιουσίας (11,2%), στα εστιατόρια και ξενοδοχεία (9,8%), καθώς και στις μεταποιητικές βιομηχανίες (11,3%). Η συγκέντρωση των προσφάτως εξελθόντων από το εκπαιδευτικό σύστημα είναι γενικά υψηλότερη στους κλάδους των υπηρεσιών σε σχέση με το σύνολο των απασχολουμένων, ενώ το αντίστροφο ισχύει για τους άλλους κλάδους, ιδιαίτερα για την γεωργία αλλά και για τη βιομηχανία και τις κατασκευές. Διαφαίνεται έτσι ότι οι κλαδικές μεταβολές στην απασχόληση συντελούνται σε σημαντική έκταση μέσω της στροφής των νεοεισερχομένων στην αγορά εργασίας κυρίως στους κλάδους που εμφανίζουν αύξηση της απασχόλησης παρά στους φθίνοντες από άποψη απασχόλησης κλάδου. Οι διάφοροι κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας είναι επιλεκτικοί ως προς την εκπαίδευση των απασχολουμένων που εισέρχονται

σε αυτούς. Η γεωργία και γενικότερα ο πρωτογενής τομέας, απασχολεί νέους με χαμηλότερη σχετικά εκπαίδευση, ενώ η διαχείριση περιουσίας, η υγεία και πρόνοια, καθώς και η εκπαίδευση απορροφούν υψηλότερα σχετικά ποσοστά εργαζομένων με περισσότερη εκπαίδευση.

Οι διαπιστώσεις της μελέτης δείχνουν ότι η μετάβαση από την εκπαίδευση στην αγορά εργασίας στη χώρα μας δεν είναι ιδιαίτερα επιτυχής. Στις ίδιες διαπιστώσεις καταλήγουμε συγκρίνοντας μερικούς από τους σχετικούς δείκτες της Ελλάδος με τους αντιστοίχους άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Η δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι νέοι στην Ελλάδα στα πρώτα στάδια της μετάβασης τους, όπως μετράται με το ποσοστό και την διάρκεια της ανεργίας για τις ομάδες ηλικιών 16-19 και 20-24, είναι από τις σχετικά υψηλότερες στις χώρες του ΟΟΣΑ.

Οι μέσες αμοιβές αυξάνονται συστηματικά με το επίπεδο εκπαίδευσης. Όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης, τόσο υψηλότερες είναι οι μέσες αμοιβές των εργαζομένων. Οι αμοιβές κατά κανόνα και ανεξάρτητα από το επίπεδο εκπαίδευσης αρχικά αυξάνουν με την ηλικία μέχρι ένα σημείο, που αντιστοιχεί σε ηλικία 50-60 ετών και κατόπιν κατέρχονται. Όσο υψηλότερη είναι η εκπαίδευση τόσο υψηλότερη είναι η αύξηση των αμοιβών κατά τις πρώτες δεκαετίες απασχόλησης.

Ο ρυθμός μεταβολής των μισθών καθίσταται αρνητικός προς τα τελευταία έτη απασχόλησης. Οι αποδόσεις της εκπαίδευσης είναι μάλλον υπολογίσιμες και κυμαίνονται μεταξύ 4 - 7,5% για τους άνδρες και 5 - 10% για τις γυναίκες. Ενώ το 1974 οι πτυχιούχοι εμφάνιζαν σχετικά ψηλότερες αποδόσεις από τις άλλες βαθμίδες φαίνεται ότι αυτό διαχρονικά απωλέσθηκε και ανακτήθηκε εκ νέου το 1999. Για το 1999, το πιο πρόσφατο έτος με διαθέσιμα στοιχεία, προκύπτει ότι οι εσωτερικές αποδόσεις της εκπαίδευσης παραμένουν σημαντικές (από 5 - 8% για τους άνδρες και σχεδόν 4 - 8% για τις γυναίκες) και έχουν γενικά αντίστροφη εξέλιξη με το εκπαιδευτικό επίπεδο.

Οι εκτιμήσεις της εσωτερικής απόδοσης δείχνουν ότι η μέση εκπαίδευση δεν υστερεί σε αποδόσεις από την ανωτάτη. Έτσι, η κατανομή των περιορισμένων δημοσίων πόρων με αυτό το οικονομικό κριτήριο δεν οδηγεί σε μεταφορά πόρων από την μέση προς την ανωτάτη. Το αντίθετο μπορεί να αποδειχθεί πιο αποτελεσματικό για την ευημερία των ατόμων.

Θεοδώρου Π. Λιανού, με την συνεργασία της Π. Παπακωνσταντίνου, Μελέτες Νο 51, ΚΕΠΕ, 2003: Σύγχρονη μετανάστευση στην Ελλάδα: Οικονομική Διερεύνηση.

Η παρούσα μελέτη εξετάζει μερικές πλευρές της πρόσφατης (και συνεχιζομένης) μετανάστευσης προς την χώρα μας, το μέγεθος και τα χαρακτηριστικά της, των προβλημάτων που σχετίζονται μ' αυτήν καθώς και τις σχέσεις τους με αντίστοιχα οικονομικά μεγέθη.

Πιο συγκεκριμένα εξετάζονται τα χαρακτηριστικά των μεταναστών, η γεωγραφική κατανομή τους στους Νομούς και στις Περιχές της χώρας, η απασχόληση, η ανεργία και οι προσλήψεις μεταναστών, οι επιπτώσεις της μετανάστευσης στην απασχόληση, η μερική απασχόληση και η υπερεκπαίδευση των μεταναστών.

Η μελέτη αυτή είναι εμπειρική. Υπάρχουν, όμως, τρεις ευκαιρίες για θεωρητική ανάλυση οι οποίες αφορούν το άριστο μέγεθος της κοινότητας των μεταναστών, την μερική απασχόληση και τις διακρίσεις στην αγορά εργασίας. Και στα τρία αυτά θέματα αφιερώνεται περιορισμένος χώρος αλλά αρκετός για να φανεί η σημασία της.

Τα γενικά συμπεράσματα της μελέτης μπορούν να διατυπωθούν ως εξής:

(i) Ουδείς γνωρίζει τον ακριβή αριθμό των μεταναστών που βρίσκονται στη χώρα μας, αλλά μπορούμε να θεωρήσουμε ως όρια τις 371,6 χιλ. που έκαναν αίτηση για την λευκή κάρτα και τις 631 χιλ. που είναι η αύξηση των αλλοδαπών μεταξύ 1991 και 2001, σύμφωνα με τις αντίστοιχες απογραφές πληθυσμού. Παρά την αδυναμία εξακρίβωσης του ακριβούς μεγέθους της μετανάστευσης, νόμιμης ή παράνομης τα παραπάνω στοιχεία δείχνουν ότι οι μετανάστες αποτελούν ένα σημαντικό ποσοστό του εργατικού δυναμικού που μπορεί να πλησιάζει ή και να υπερβαίνει το 10%.

(ii) Οι μετανάστες έρχονται κυρίως από την Αλβανία (κατά 65%) και από τις άλλες βαλκανικές χώρες (συνολικά κατά 78,2%). Γενικά στους τέσσερις μετανάστες οι τρεις είναι άνδρες εκτός αν προέρχονται από την Αίγυπτο και χώρες της Ασίας, οπότε το σύνολο σχεδόν είναι άνδρες.

(iii) Οι μετανάστες είναι άτομα νεαρής, γενικά, ηλικίας. Το 52% των μεταναστών έχουν ηλικία κάτω των τριάντα ετών και το 90% κάτω των σαράντα πέντε. Είναι ενδιαφέρον ότι οι γυναίκες είναι κατά μέσον όρο μεγαλύτερες των ανδρών, δεδομένου ότι έχουν μεγαλύτερες αναλογίες στις σχετικά μεγαλύτερες ηλικίες.

(iv) Οι μισοί περίπου (το 52%) μετανάστες ήταν έγγαμοι και το 44% ήταν άγαμοι. Για τους άνδρες τα ποσοστά εγγάμων και αγάμων είναι περίπου ίσα, αλλά για τις γυναίκες οι διαφορές είναι σημαντικές, με 61% έγγαμες και 28% άγαμες.

(v) Οι περισσότεροι μετανάστες έχουν δευτεροβάθμια εκπαίδευση, υπάρχουν πολύ λίγοι αγράμματοι και ένας σημαντικός αριθμός με τριτοβάθμια εκπαίδευση. Όμως, απ' αυτούς που δήλωσαν το επάγγελμά τους, οι περισσότεροι είναι ανειδίκευτοι και χειρώνακτες (κατά 55,8%) πολλοί είναι ειδικευμένοι τεχνίτες (κατά 16,6%) και αρκετοί είναι ειδικευμένοι στον πρωτογενή τομέα (9,9). δηλ. το 80% περίπου είναι εργάτες, με ή χωρίς ειδίκευση.

(vi) Η απασχόληση των μεταναστών παρουσιάζει συγκέντρωση σε τρεις κυρίως κλάδους, Κατασκευές, Ιδιωτικά Νοικοκυριά και Μεταποιητικές Βιομηχανίες με ποσοστά απασχόλησης, στο σύνολο των μεταναστών, 26%, 21% και 19% αντίστοιχα, δηλαδή το 66% των μεταναστών απασχολούνται στους τρεις αυτούς κλάδους. Έπονται οι κλάδοι του Χονδρικού και Λιανικού Εμπορίου και των Ξενοδοχείων και Εστιατορίων, με ποσοστά απασχόλησης 11% και 9%, αντίστοιχα. Οι ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι και δασοκόμοι απασχολούνται κυρίως στον πρωτογενή τομέα. Οι ειδικευμένοι τεχνίτες απασχολούνται κυρίως στην Μεταποιητική Βιομηχανία και στις Κατασκευές. Όσοι έχουν επαγγέλματα σχετικά με παροχή Υπηρεσιών και με Πωλήσεις απασχολούνται κυρίως στο Εμπόριο και σε Ξενοδοχεία - Εστιατόρια, οι χειριστές μηχανών στην Μεταποιητική Βιομηχανία και οι περισσότεροι ανειδίκευτοι ως οικιακοί (έξ) βοηθοί σε Ιδιωτικά Νοικοκυριά.

(vii) Η αναλογία των μεταναστών στον εγχώριο πληθυσμό διαφέρει σημαντικά μεταξύ των νομών της χώρας. Υπάρχει σημαντική διαφορά στην κατανομή των μεταναστών στους διάφορους νομούς μεταξύ διαφόρων εθνικοτήτων και δεν φαίνεται να υπάρχει σημαντική μετακίνηση μεταναστών μεταξύ των περιφερειών της χώρας. Οι μετανάστες φαίνεται να επιλέγουν τους Νομούς εκείνους που έχουν σχετικό υψηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ και υψηλό βαθμόν αστικοποίησης, και να αποφεύγουν την μετακίνηση σε μακρινούς νομούς και τους παραμεθόριους νομούς. Αξίζει να τονισθεί ότι το ποσοστόν ανεργίας κάθε νομού δεν φαίνεται να επηρεάζει τους μετανάστες στην επιλογή του τόπου εγκατάστασης (βλέπε παρακάτω το συμπέρασμα (χ)).

(viii) Η μερική απασχόληση στην Ελλάδα είναι πολύ μικρό ποσοστό της συνολικής απασχόλησης και του εργατικού δυναμικού σε σύγκριση με τις

άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Από τις προσλήψεις των τελευταίων ετών προκύπτει ότι η μερική απασχόληση παρουσιάζει μεγαλύτερη συχνότητα μεταξύ των γυναικών και μεταξύ των μεταναστών. Επίσης μεταξύ εκείνων που εργάζονται σε μικρές σχετικά επιχειρήσεις και μεταξύ εκείνων που εργάζονται για πρώτη φορά.

(Ιx) Από τις εκτιμήσεις του δείκτη διείσδυσης για τα διάφορα επαγγέλματα προκύπτει ότι οι μεγάλες τιμές εμφανίζονται κυρίως στο επάγγελμα "Ανειδίκευτοι, Χειρωνακτές" και δευτερευόντως στους "Ειδικευμένους Τεχνίτες" και στην "Παροχή Υπηρεσιών" στους κλάδους "ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακούς βοηθούς", "Ξενοδοχεία - Εστιατόρια" και "Κατασκευές". Ιδιαίτερα εντυπωσιακή είναι η εμφάνιση των μεταναστών σε επαγγέλματα που έχουν σχέση με τα ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακούς βοηθούς. Στον κλάδο αυτόν όχι μόνο η αναλογία των μεταναστών είναι 35 φορές μεγαλύτερη απ' ότι στο σύνολο της απασχόλησης, αλλά επίσης ο απόλυτος αριθμός των απασχολουμένων μεταναστών είναι μεγαλύτερος του αριθμού των ελλήνων (28.956 έναντι 22.158).

(X) Από τις εκτιμήσεις της οικονομετρικής ανάλυσης φαίνεται ότι το ποσοστό των μεταναστών στον πληθυσμό δεν έχει επιπτώσεις στο ποσοστό ανεργίας ούτε των ανδρών ούτε των γυναικών. Επίσης, δεν έχει επιπτώσεις στο ποσοστό συμμετοχής των ανδρών στο εργατικό δυναμικό, έχει όμως θετικές επιπτώσεις στο ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό.

(xi) Ένα ενδιαφέρον αποτέλεσμα της οικονομετρικής ανάλυσης είναι η θετική αλληλεξάρτηση των ποσοστών συμμετοχής των ελλήνων ανδρών και γυναικών στο εργατικό δυναμικό. Στις περιφέρειες στις οποίες οι άνδρες έχουν μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής, εκεί έχουν μεγαλύτερο ποσοστό και οι γυναίκες.

(xii) Η έκταση της υπερεκπαίδευσης μεταξύ των προσλαμβανομένων πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι σημαντική (40,3%). Το ποσοστό υπερεκπαίδευσης των μεταναστών είναι σχεδόν διπλάσιο του ποσοστού των ελλήνων, δηλ. 37% για τους έλληνες και 66,1% για τους μετανάστες. Η διαφορά στα ποσοστά υπερεκπαίδευσης είναι ιδιαίτερα σημαντική μεταξύ των γυναικών, με ποσοστό υπερεκπαίδευσης 32,4% στην περίπτωση των ελληνίδων και με 67,8%, δηλ. πάνω από το διπλάσιο, στην περίπτωση των γυναικών μεταναστών. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι το ποσοστό υπερεκπαίδευσης των ελλήνων είναι κατά δέκα ποσοστιαίες μονάδες μεγαλύτερο εκείνου των ελληνίδων, 42,3% έναντι 32,4%, ενώ για τους μετανάστες τα αντίστοιχα ποσοστά υπερεκπαίδευσης είναι μεγαλύτερα και αντίστροφα, δηλ.

63,1% για τους άνδρες και 67,9% για τις γυναίκες. Συνολικά, το ποσοστό υπερεκπαίδευσης των ανδρών είναι 44,3% έναντι 36,9% των γυναικών. Από τις εκτιμηθείσες εξισώσεις παλινδρομήσεως μπορεί να συναχθεί το γενικό συμπέρασμα ότι η συχνότητα του φαινομένου της υπερεκπαίδευσης στην περίπτωση των προσλαμβανομένων (σε διάκριση προς τους απασχολούμενους) του δείγματος που χρησιμοποιήσαμε σχετίζεται περισσότερο με τις ευκαιρίες απασχόλησης σε διάφορα επαγγέλματα και κλάδους επαγγελματικής δραστηριότητας παρά με τα ατομικά χαρακτηριστικά των προσλαμβανομένων.

Ευαγγέλου Στόικου, δικηγ. Δρ. Νομικής: Τα επαγγελματικά βιβλία και το απόσπασμα εξ αυτών., Σελίδες: 78, τιμή 8,50 Ευρώ.

Κυκλοφόρησε από τις "Εκδόσεις Σάκκουλα" Α.Ε. (Αθήνα - Θεσσαλονίκη) το βιβλίο του κυρίου Ευαγγέλου Στόικου με τίτλο "Τα Επαγγελματικά Βιβλία και το Απόσπασμα Εξ Αυτών".

Το θέμα της παρούσας μελέτης εντάσσεται στο γενικότερο ζήτημα της αποδεικτικής δύναμης των ιδιωτικών εγγράφων στα πλαίσια των διαφορών ιδιωτικού δικαίου.

Την κυρία αφορμή για την ανάπτυξη των θέσεων του συγγραφέα απετέλεσε η διαπίστωση ότι υπάρχει πλήρης διάσταση μεταξύ νομολογίας και θεωρίας όσον αφορά στη δικονομική αντιμετώπιση του αποσπάσματος των εμπορικών βιβλίων και, ειδικότερα, της "καρτέλας" του πελάτη, καθώς και ότι κατά τον σχηματισμό της δικαστικής κρίσης αναφορικά με την αποδεικτική δύναμη των εμπορικών βιβλίων δεν λαμβάνονται υπόψη επαρκώς οι εξελίξεις του φορολογικού δικαίου και της σύγχρονης επιστήμης.

Εξ άλλου πρέπει, κατά τον συγγραφέα, να λαμβάνεται υπόψη και η ανάπτυξη της τεχνολογίας των ηλεκτρονικών υπολογιστών, η οποία παράγει ή και ακόμη καθορίζει πολλά ζητήματα που σχετίζονται με την τήρηση των εμπορικών βιβλίων.

Με γνώμονα αυτούς τους προβληματισμούς, ο συγγραφέας προτείνει λύσεις όσον αφορά στην αποδεικτική δύναμη των επαγγελματικών βιβλίων υπέρ και κατά του τηρούντος αυτά, παραθέτοντας εμβριθή νομικά επιχειρήματα και σχολιάζοντας τις κυριότερες θέσεις της θεωρίας και της νομολογίας, οι οποίες παρουσιάζονται λεπτομερώς.

Το βιβλίο απευθύνεται στους εφαρμοστές του δικαίου, δικηγόρους και δικαστές, καθώς και στους οικονομολόγους — λογιστές των επιχειρήσεων, δεδομένου ότι η νομότυπη τήρηση των εμπορικών βιβλίων αποτελεί συχνά προϋπόθεση για την αυξημένη αποδεικτική ισχύ τους.

Νικόλαου Μπάρμπα: Φορολογία εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων (όπως ισχύει με τον Ν. 3091/2002), "Εκδόσεις Σάκκουλα" Α.Ε., Σελίδες: XXIV+432, Τιμή: 42,00 Ευρώ.

Κυκλοφόρησε από τις "Εκδόσεις Σάκκουλα" Α.Ε. (Αθήνα - Θεσσαλονίκη) το βιβλίο του Καθηγητού του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Νικολάου Μπάρμπα, με τίτλο "Φορολογία Εισοδήματος Φυσικών και Νομικών Προσώπων (όπως ισχύει με τον Ν. 3091/2002)".

Τα νομικά ζητήματα που σχετίζονται με την φορολογία του εισοδήματος της χώρας μας παρουσιάζουν έντονο καθημερινό ενδιαφέρον όχι μόνο για τους θεωρητικούς ερευνητές (εκπαιδευτικούς, σπουδαστές) και τους πρακτικούς εφαρμοστές (φοροτεχνικούς, λογιστές, δικηγόρους, δικαστές) του φορολογικού δικαίου, αλλά και για κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που ασκεί οικονομική δραστηριότητα και αποκτά εισόδημα στην Ελλάδα.

Εξ άλλου, η συχνή τροποποίηση των σχετικών διατάξεων της ελληνικής φορολογικής νομοθεσίας (Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος) καθώς και η συνεχώς εξελισσομένη νομολογία των δικαστηρίων σε θέματα που αφορούν την ερμηνεία των διατάξεων της νομοθεσίας αυτής, καθιστούν αναγκαία την καταγραφή και ανάλυση των εξελίξεων αυτών σε νέες μελέτες που να καθίστανται πρακτικά χρήσιμες στον ερευνητή και εφαρμοστή του φορολογικού δικαίου.

Ειδικότερα, κατά την σύνταξη της μελέτης αυτής, που φέρει τον τίτλο "Φορολογία Εισοδήματος Φυσικών και Νομικών Προσώπων" ελήφθη πρόνοια ώστε να καταγραφούν και αναλυθούν όλες οι μεταβολές που επέφερε στον ΚΦΕ ο πρόσφατος Ν. 3091/2002, μετά τις προτάσεις της Επιτροπής Γεωργακοπούλου, καθώς και η νεότερη νομολογία τόσο των ελληνικών τακτικών διοικητικών δικαστηρίων και του ΣτΕ όσο και του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων που επέβαλε στον Έλληνα φορολογικό νομοθέτη τις τροποποιήσεις αυτές.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι κατά την εκπόνηση της μελέτης αυτής καταβλήθηκε προσπάθεια ώστε να συνδυάζεται η ευχερής κατανόηση των σχετικών ζητημάτων από τους σπουδαστές των ΑΕΙ που διδάσκονται το μάθημα του φορολογικού δικαίου σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο με την αποτελεσματική πρακτική αντιμετώπιση των ζητημάτων αυτών από τους εφαρμοστές του κλάδου αυτού του Δικαίου.